

Netbeheer Nederland
Anna van Buerenplein 43
2595 DA Den Haag

Postbus 90608
2509 LP Den Haag
070 205 50 00
secretariaat@netbeheernederland.nl
netbeheernederland.nl

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
T.a.v. de heer R. Jetten
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Kenmerk

BR-2022-1906

Datum

14 juli 2022

Behandeld door

Stephan de Vos

E-mail

sdvos@netbeheernederland.nl

Doorkiesnummer

070 205 50 34

Onderwerp

Consultatiereactie ontwerpbeleidsprogramma Klimaat

Hooggeachte heer Jetten,

Met deze brief maakt de vereniging Netbeheer Nederland, namens alle energienetbeheerders in Nederland, graag gebruik van de mogelijkheid haar reactie te geven op de consultatie van het *ontwerpbeleidsprogramma Klimaat*. Deze reactie bestaat uit de volgende delen:

- Reactie op hoofdlijnen op het ontwerpbeleidsprogramma
- Toelichting bij de reactie op hoofdlijnen en overige opmerkingen (bijlage 1)

Netbeheer Nederland heeft met interesse kennisgenomen van het ontwerpbeleidsprogramma Klimaat (hierna: beleidsprogramma). Netbeheer Nederland onderschrijft uiteraard het belang van een nadere uitwerking en concretisering van het klimaatbeleid van het kabinet. Samen met het wetgevingsprogramma zijn dit onontbeerlijke bouwstenen voor het realiseren van de beoogde doelstellingen.

Ook is er bij de netbeheerders behoefte aan overzicht in het beleid en aan samenhang tussen de vele beleidsonderdelen. Netbeheer Nederland vindt de ontwikkeling van het ontwerpbeleidsprogramma en het consulteren daarvan een stap in de goede richting om dit overzicht en inzicht te verkrijgen.

Het ontwerpbeleidsprogramma bevat veel verwijzingen naar andere beleidsdocumenten, variërend van een Belastingplan 2023 tot diverse nationale programma's voor energie. Naar onze mening is het belangrijk om naast de inhoudelijke uitwerking van dit beleidsprogramma ook samenwerkingsafspraken te maken om met elkaar het zicht te houden op alle trajecten en de concretisering daarvan. Het Nationaal Plan Energiesysteem is een goede eerste stap hiertoe.

Netbeheerders hebben dit voorstel in de context van het totale energiesysteem gewogen en herhalen daarbij het belang van de uitgangspunten uit de reeds aan de Tweede Kamer aangeboden *Quickscan Coalitieakkoord Energiesysteem*¹ d.d. 13 juni jl. (hierna: Quickscan) omdat deze nog steeds urgent zijn en in het ontwerpbeleidsprogramma nog niet concreet genoeg terugkomen.

Urgent en actief ingrijpen door de overheid is vereist

Met nog maar iets meer dan zeven jaar te gaan is de urgentie om te komen tot concrete beleidsuitgangspunten groter dan ooit. Netbeheerders constateren dat met het huidige beleid de door het kabinet gestelde doelen niet gehaald worden. Richtinggevend klimaatbeleid met heldere doelstellingen, de vertaling daarvan in concrete uitvoeringsagenda's en een bijpassend wettelijk kader is voor netbeheerders onmisbaar om onze infrastructurele opgave in te vullen. De capaciteit van het elektriciteitsnet moet tot 2030 verdubbeld worden en het gasnet moet op korte termijn geschikt gemaakt worden voor het transport van duurzame gassen.

2030 is een mooie beleidsmatige stip op de horizon die nog ver weg lijkt. Echter, de netbeheerders zijn al gestart met de planning van infrastructuur die in 2030 nodig is. Bovendien gaan de zichtstermijnen van netbeheerders – als medeontwerpers van het energiesysteem – veel verder. De investeringen van vandaag en morgen zijn onderdeel van het energiesysteem van 2050 en verder. De gas- en elektriciteitsnetten zijn uiteindelijk onderdeel van één integraal energiesysteem waarin alle (nieuwe) vormen van energie in onderlinge samenhang voorzien in de energiebehoefte van een klimaatneutrale samenleving.

Samen het toekomstige energiesysteem vormgeven

Door de economische groei, het succesvolle beleid om duurzame elektriciteitsproductie sterk op te voeren en de elektrificatie van de energievraag te versnellen is de capaciteitsvraag in de laatste jaren explosief gestegen. In deze versnelling is er te weinig oog geweest voor de systeemeffecten en de benodigde actualisering van het juridisch en regulatorisch kader om deze vraag op te vangen. Dit heeft er op verschillende plekken toe geleid dat de netten te vol raken en er congestie optreedt. De stevige toename van de investeringen en gerealiseerde infrastructuur van de afgelopen jaren heeft deze transitiepijn helaas niet kunnen voorkomen.

Netbeheer Nederland pleit dan ook voor stevige overheidsregie, een planmatige aanpak en concrete doorvertaling in wet- en regelgeving van de klimaatdoelen 2030 en de periode daarna. De netbeheerders zetten ondertussen alles op alles om in voldoende transportcapaciteit te kunnen voorzien. Hierbij is het cruciaal om de bestaande infrastructuur beter te benutten en versneld nieuwe infrastructuur aan te leggen. Enkel samen kunnen overheden, netbeheerders en -gebruikers het energiesysteem van de toekomst vormgeven. Dit beleidsprogramma dient hiervoor concrete en nu nog ontbrekende kaders te bieden en Netbeheer Nederland beoordeelt dit ontwerp dan ook vanuit deze visie.

Belang en aandachtspunten van een volledig beleidsprogramma Klimaat

Een helder, compleet en volledig beleidsprogramma Klimaat is van belang om nu en in de toekomst te komen tot een meer toekomstgericht energiesysteem dat in staat is om de beoogde klimaatdoelen te behalen. Netbeheer Nederland benadrukt dat er steeds meer interactie zal plaatsvinden tussen energiedragers onderling enerzijds en samenhang met verschillende sectoren anderzijds. Zodoende moet er in toenemende mate gedacht worden vanuit een integraal energiesysteem. In het geconsulteerde ontwerp beleidsprogramma wordt de onderlinge relatie tussen energiedragers en sectoren nauwelijks benoemd en niet concreet gemaakt.

Reactie op hoofdlijnen

De gekozen richting van en beperkte concrete uitwerking van de opgenomen maatregelen in het geconsulteerde ontwerpbeleidsprogramma zorgen ervoor dat het onvoldoende toekomstbestendig is. Daarom zijn wij van mening dat het essentieel is om in het definitieve beleidsprogramma een meer integrale benadering te kiezen in plaats van te werken vanuit de huidige verkoking tussen sectoren en energiedragers. Daarnaast moeten veel opgenomen maatregelen een stuk concreter gemaakt

worden. De netbeheerders doen hiervoor in de bijlage van deze reactie voorstellen om het beleidsprogramma te verbeteren en zijn graag actief betrokken bij de totstandkoming daarvan.

1. Een sturend kader (met subsidies, normering en prikkels) voor de realisatie van grootschalige elektrolyse, batterijen, vraagsturing, waterstofopslag en warmtebuffering.

Zonder systeemintegratie kunnen de gestelde doelen voor duurzame opwek en verbruik de komende jaren niet gerealiseerd worden. De totale energievraag neemt af richting 2030, terwijl vanwege de CO₂-reductiedoelstellingen het aandeel van de verschillende energiedragers in de energiemix sterk zal moeten wijzigen. Dit gaat niet vanzelf. Juist hier ligt ook een kans om door systeemkeuzes te maken de duurzame ambities te realiseren.

In het ontwerpbeleidsprogramma wordt helaas onvoldoende integraal gekeken naar het energiesysteem als geheel, maar wordt gefocust op afzonderlijke energiedragers en sectoren waardoor de noodzakelijke systeemintegratie achterwege blijft. Er is weliswaar opgenomen dat: "Rijk en medeoverheden waar mogelijk ook afspraken maken over (...) ruimte voor infrastructuur (...) en over clusterintegratie", maar onduidelijk is hoe dat wordt bevorderd.

2. Verplichtende afspraken voor een tijdige en stijgende vraag naar elektriciteit en voldoende investeringen in flexibiliteitsmiddelen, zoals boilers, opslag en vraagsturing.

Om alle duurzame elektriciteit vanuit wind op zee volledig te kunnen benutten, is het van groot belang dat de industrie aan de kust gaat verduurzamen en aansluit bij deze opwek. Daarnaast dient de industriële vergroening ook planmatig te gebeuren zodat netbeheerders op tijd de benodigde gas- en elektriciteitsinfrastructuur gereed kunnen hebben en marktpartijen een duidelijk beeld hebben wanneer zij op welke infrastructuur kunnen rekenen. Concrete tijdspaden zijn hiervoor noodzakelijk.

In het ontwerpbeleidsprogramma is het belang van voorwaarden voor de industrie onderkend en wordt gesteld dat er met bedrijven bindende afspraken worden gemaakt over de realisatie van extra CO₂-reductie en lange termijn verduurzaming. Het gebrek aan concrete uitwerking verschaft niet de benodigde duidelijkheid en zekerheid voor netbeheerders en het bedrijfsleven over het tijdspad van verduurzaming en de uiteindelijke energievraag. Hierdoor kunnen netbeheerders niet op tijd inspelen op verduurzamingsplannen. Andersom geldt dit voor het op termijn eventueel verdwijnen van bepaalde industrie - die de duurzame transitie niet kan of wil doormaken - waarmee infrastructuur onbenut blijft. Daarnaast moet de industrie een belangrijke rol spelen in het aanbieden van grote hoeveelheden benodigd flexibel vermogen voor het energiesysteem als geheel. De groei van deze inzet is niet vrijblijvend.

Zoals in het ontwerpbeleidsprogramma wordt opgemerkt, zijn maatwerkafspraken complexe processen. Onze aanbeveling is om de benodigde infrastructuur een onderdeel te maken van deze maatwerkafspraken omdat deze processen veel tijd in beslag nemen. Anders gaat er veel tijd verloren voordat netbeheerders aan de slag kunnen met de uitkomsten van de afspraken.

3. Een sterke sturing op alle onderdelen van de nieuwe ketens ter bevordering van de opschaling van waterstof, groen gas, warmte en CCS.

Dit is cruciaal; we hebben alle duurzame energiedragers nodig. Zowel om de aangescherpte klimaatdoelstellingen te realiseren, als voor het verminderen van onze afhankelijkheid van Russisch gas én voor een strategische invulling en versnelling van het Nederlandse waterstofbeleid. In het systeemontwerp moet het publieke belang in deze markt geborgd worden. De waterstofmarkt wordt een

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

substantieel onderdeel van onze energievoorziening. Naast het gebruik van waterstof voor de verduurzaming van verschillende industriële sectoren, heeft waterstof in de toekomst een systeemfunctie voor de betrouwbaarheid van het gehele energiesysteem. Een nieuwe markt ontstaat niet vanzelf en heeft actieve sturing en regie nodig van de Rijksoverheid. Daarnaast is snelle opschaling van de groengasproductie en additioneel beleid nodig om de doelstellingen te halen.

De netbeheerders zijn tevreden dat in het ontwerpbeleidsprogramma energie-efficiëntie en -besparing opgenomen zijn. Een planmatige aanpak en uitwerking behoeft de aandacht vanwege de impact op de infrastructuur. Daarnaast merken wij op dat er enkele maatregelen inzake de opschaling van waterstof en groen gas zijn opgenomen. Het is echter nog onvoldoende duidelijk hoe invulling aan deze maatregelen wordt gegeven en wat de consequenties van de ophoging van de nationale doelen van een eventuele verplichting zouden zijn. In het ontwerpbeleidsprogramma ontbreekt verder een uitwerking van de lange termijn toepassing van CCS in het totale energiesysteem.

4.De ontwikkeling van een Europees plan voor de afstemming van de nationale energiemixen en de hoofdinfrastructuur voor energie in Europa, met interconnectoren, waterstof-en gastransport en het net op zee.

Het toekomstige energiesysteem heeft een belangrijke internationale dimensie. Goede verbindingen met andere landen zijn noodzakelijk nu weersafhankelijke energiebronnen een substantieel aandeel van de energie produceren. Zo kunnen buurlanden in regionaal donkere en windstille periodes, maar ook bij bovenmatige productie, energie met elkaar uitwisselen en zo de leveringszekerheid van duurzame energie versterken. Het is niet eenvoudig om de energiemix met de buurlanden af te stemmen, ondanks dat we met elkaar verbonden zijn en dit voor een efficiënt systeem noodzakelijk is. In het ontwerp beleidsprogramma is nauwelijks aandacht voor dit internationale aspect van het energiesysteem. Uit het ontwerp beleidsprogramma blijkt vooralsnog nog niet dat bilaterale en Europese afspraken op dit moment voortvarend worden opgepakt.

5.Nieuwe prikkels, een verplichting op slimme apparatuur en ruimtelijk beleid om vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

Het uitbreiden van het elektriciteitsnetwerk is essentieel om de energietransitie te faciliteren. Netbeheerders zien hun werkpakket echter zo snel toenemen dat het niet haalbaar is om overal op tijd de infrastructuur te verzwaren. Het is daarom van essentieel belang om de infrastructuurbehoefte te verminderen. Bovendien is het onverstandig om de infrastructuur zo sterk uit te breiden dat het altijd de piek van de vraag en aanbod kan faciliteren. Dat is het equivalent voor het aanleggen van een zesbaans snelweg naar Scheveningen voor drie stranddagen per jaar. Om te voorkomen dat de kosten voor consumenten te hoog worden, zijn nieuwe prikkels nodig die netgebruikers stimuleren om slimmer om te gaan met het elektriciteitsnet.

In het ontwerp beleidsprogramma is onvoldoende aandacht voor het slimmer omgaan met bestaande infrastructuur. Het toekomstbestendig maken van de energie-infrastructuur kan niet alleen maar betekenen dat er meer infrastructuur wordt aangelegd. Enkel meer infrastructuur bouwen zal te veel tijd kosten en wordt voor toekomstige gebruikers te duur. Gericht beleid is nodig om meer mogelijk te maken, ook binnen de bestaande elektriciteitsnetten. Concrete uitwerking hiervan in het definitieve beleidsprogramma is noodzakelijk.

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

6. Een versterking op het gebied van arbeidskrachten, extra kapitaal voor de regionale netbeheerders en versnelling van de ruimtelijke processen.

Randvoorwaarden moeten zo snel als mogelijk worden ingevuld om netbeheerders ook daadwerkelijk in staat te stellen om nieuwe en zwaardere infrastructuur te kunnen aanleggen. Deze randvoorwaarden zijn nog meer onder spanning komen te staan vanwege de verhoogde ambities in het Coalitieakkoord. Hoe langer deze concrete invulling van randvoorwaarden op zich laat wachten, hoe groter de kans dat de klimaat- en woningbouw doelen van deze kabinetsperiode, 2030 en 2050 niet haalbaar zijn. Het ontwerp beleidsprogramma is nog niet concreet genoeg om aan deze invulling te voldoen waardoor het voor netbeheerders op dit moment onmogelijk is om versnelling in de realisatie van de infrastructuur te bewerkstelligen. Ingrijpende maatregelen van de overheid zijn dit jaar nog nodig op het gebied van arbeidsmarkt, financiering voor de regionale netbeheerders en een plan van aanpak voor de versnelling van de ruimtelijke processen.

7. Een Nationaal Plan Energiesysteem om de energietransitie uitvoerbaar te maken.

Een planmatige en sector overstijgende aanpak is noodzakelijk om de energietransitie uitvoerbaar te maken. Het Nationaal Plan Energiesysteem moet de noodzakelijke ingrepen van de Quickscan bevatten en zo snel als mogelijk afgerond. De netbeheerders merken op dat de minister een Nationaal Plan Energiesysteem heeft aangekondigd, en dat de eerste contouren daarvan zijn geschetst in het ontwerpbeleidsprogramma. Om te komen tot een toekomstbestendige energie-infrastructuur is het nodig om daaraan richting te geven vanuit de gewenste langjarige ontwikkeling van het energiesysteem. Waar met een brede benadering van dit systeem (alle energiedragers) publieke belangen kunnen worden afgewogen en keuzes gemaakt kunnen worden. De contouren zoals geschetst in het ontwerp beleidsprogramma geven onvoldoende richting en maken geen keuzes waarmee in de investeringsplannen van de netbeheerders rekening mee kan worden gehouden. Onze aanbeveling is om het Nationaal Plan Energiesysteem zo snel mogelijk te publiceren.

Overige opmerkingen

Het spreekt voor zich dat wij onze standpunten graag nader toelichten. Bij vragen kunt u contact opnemen met Stephan de Vos; u vindt de contactgegevens in het briefhoofd.

Met vriendelijke groet,

Dick Weiffenbach
Algemeen directeur

Hans-Peter Oskam
Directeur energietransitie en beleid

Bijlagen:

1. Toelichting bij de reactie op hoofdlijnen (bijlage 1)

Bijlage 1.

In deze bijlage zijn de zeven hoofdlijnen van Netbeheer Nederland in meer detail uitgewerkt. Deze uitwerking betreft concrete aanbevelingen om op te nemen in het definitieve beleidsprogramma

1.Een sturend kader (met subsidies, normering en prikkels) voor de realisatie van grootschalige elektrolyse, batterijen, vraagsturing, waterstofopslag en warmtebuffering.

Zonder systeemintegratie kunnen de gestelde doelen voor duurzame opwek en verbruik de komende jaren niet gerealiseerd worden. De totale energievraag neemt af richting 2030, terwijl vanwege de CO₂-reductiedoelstellingen het aandeel van de verschillende energiedragers in de energiemix sterk zal moeten wijzigen. Dit gaat niet vanzelf. Juist hier ligt ook een kans om door systeemkeuzes te maken de duurzame ambities te realiseren.

In het ontwerpbeleidsprogramma wordt helaas onvoldoende integraal gekeken naar het energiesysteem als geheel, maar wordt gefocust op afzonderlijke energiedragers en sectoren waardoor de noodzakelijke systeemintegratie achterwege blijft. Er is weliswaar opgenomen dat: “Rijk en medeoverheden waar mogelijk ook afspraken maken over (...) ruimte voor infrastructuur (...) en over clusterintegratie”, maar onduidelijk is hoe dat wordt bevorderd.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de volgende punten uit te werken en op te nemen.

- Werk een kader uit voor subsidies, normeringen en prikkels met aandacht voor:
 - grootschalige elektrolyse op centrale locaties aan de kust;
 - batterijen;
 - vraagsturing;
 - waterstofopslag;
 - warmtebuffering.
- Het aandeel van de verschillende energiedragers in de energiemix zal sterk (moeten) wijzigen en dat vereist ook de benodigde flexibiliteit tussen de energiedragers onderling. In de keten van opwek – flexibiliteit – transport – verbruik moet de Rijksoverheid sturen op gelijktijdige vraag- en aanbodontwikkeling, waarbij ook de tijdige realisatie van flexibiliteit en de locatie van deze flexibiliteitsmiddelen een randvoorwaarde is voor een functionerend energiesysteem als geheel;
- Prioriteer systeemkeuzes die een lagere impact op de elektriciteitsnetten hebben. Zo hebben in de laagspanningsnetten technieken als extra isoleren, hybride warmtepompen, bijmenging van groen gas en warmtenetten een beperktere impact op (bestaande) elektriciteitsinfrastructuur en daarmee de voorkeur. Gemeenten dienen ondersteund te worden om dit via de Transitievisies Warmte uit te werken. Naast (landelijke) systeemkeuzes dient er daarnaast beleid, subsidies en prikkels te komen die systeemkeuzes op lokaal en regionaal niveau versterken.
- Het is noodzakelijk dat elektrolyzers op de juiste locaties worden geplaatst om ze een positieve bijdrage te laten leveren aan de energietransitie en efficiënt te integreren in het toekomstige energiesysteem. Neem in het Beleidsprogramma op dat het Rijk samen met netbeheerders een kader voor locatiekeuzes voor elektrolyzers uitwerkt.
 - De gedelegeerde handeling van de Europese Commissie over de additionaliteit bij de productie van hernieuwbare waterstof en daaruit geproduceerde energiedragers (RED-II artikel 27.3), oftewel wanneer waterstof ‘groen’ genoemd mag worden, biedt lidstaten de ruimte om aanvullende criteria vast te stellen voor de locaties van elektrolyzers (artikel 4, lid 5).

- Achterliggende gedachte hiervan is dat de elektrolyser moet passen binnen de capaciteit van het elektriciteits- en waterstofnet.
- Geschikte locaties voor elektrolyzers zijn nabij opweklocaties, bij afnemers van waterstof zoals de industrie en aan de kust i.v.m. de conversie wind op zee.
- Maak multifunctioneel infragebruik de norm met extra aandacht voor het direct koppelen van opwek aan verbruik. Neem dit op in het Programma Energie Hoofdstructuur.

Door bovenstaande punten uit te werken bevat het definitieve beleidsprogramma een voldoende sturend kader voor de realisatie van grootschalige elektrolyse, batterijen, vraagsturing, waterstofopslag en warmtebuffering.

2. Verplichtende afspraken voor een tijdige en stijgende vraag naar elektriciteit en voldoende investeringen in flexibiliteitsmiddelen, zoals boilers, opslag en vraagsturing.

Om alle duurzame elektriciteit vanuit wind op zee volledig te kunnen benutten is het van groot belang dat de industrie aan de kust gaat verduurzamen en aansluit bij deze opwek. Daarnaast dient de industriële vergroening ook planmatig te gebeuren zodat netbeheerders op tijd de benodigde gas- en elektriciteitsinfrastructuur gereed kunnen hebben en marktpartijen een duidelijk beeld hebben wanneer zij op welke infrastructuur kunnen rekenen. Concrete tijdspaden zijn hiervoor noodzakelijk.

In het ontwerpbeleidsprogramma is het belang van voorwaarden voor de industrie onderkend en wordt gesteld dat er met bedrijven bindende afspraken worden gemaakt over de realisatie van extra CO₂-reductie en lange termijn verduurzaming. Het gebrek aan concrete uitwerking verschaft niet de benodigde duidelijkheid en zekerheid voor netbeheerders en het bedrijfsleven over het tijdspad van verduurzaming en de uiteindelijke energievraag. Hierdoor kunnen netbeheerders niet op tijd inspelen op verduurzamingsplannen. Andersom geldt dit voor het op termijn eventueel verdwijnen van bepaalde industrie - die de duurzame transitie niet kan of wil doormaken - waarmee infrastructuur onbenut blijft.

Zoals in het ontwerpbeleidsprogramma wordt opgemerkt, zijn maatwerkafspraken complexe processen. Onze aanbeveling is om de benodigde infrastructuur een onderdeel te maken van deze maatwerkafspraken omdat deze processen veel tijd in beslag nemen. Anders gaat er veel tijd verloren voordat netbeheerders aan de slag kunnen met de uitkomsten van de afspraken.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de volgende punten uit te werken en op te nemen.

- Maak verplichtende afspraken met industriecluster over:
 - tijdige en stijgende vraag naar elektriciteit;
 - voldoende investeringen in flexibiliteitsmiddelen, zoals boilers, opslag en vraagsturing;
 - de ontwikkeling van de elektriciteitsvraag van de industrie aan de kust in gelijke tred met het elektriciteitsaanbod vanaf de Noordzee. Deze afspraken moeten gemaakt zijn voordat de tenders wind op zee starten, om te voorkomen dat deze duurzame elektriciteit niet wordt benut.
- Garandeer en stuur met beleidsinstrumenten op gelijkwaardige groei van de vraag naar hernieuwbare elektriciteit - en daarmee op investeringszekerheid voor subsidie-loze windparken - door verdere stimulering van CO₂-vrije elektrificatie (direct, maar ook indirect via bijvoorbeeld waterstof).
- Zorg voor een flexibele energievraag van de industrie en hou in het oog dat deze flexibele vraag zich daadwerkelijk ontwikkelt.

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

- Zet in op maatregelen om elektriciteit te besparen, waaronder de inzet van warmtepompen in plaats van elektrische boilers. Alle stroom die niet verbruikt wordt, hoeft ook niet te worden opgewekt en te worden getransporteerd.
- Ontwikkel een kader voor de realisatie en stimulering van flexibiliteit van vraagsturing (DSR), power-to-heat en power-to-gas.

Naast bovenstaande concrete punten vragen de gezamenlijke netbeheerders ook aandacht voor de industrie buiten de grote clusters, de zogenaamde Cluster 6 bedrijven. Netbeheerders maken zich zorgen dat slechts de helft van deze bedrijven momenteel meedoet met de Cluster Energiestrategieën (CES'en). Hierdoor hebben netbeheerders onvoldoende inzicht in de plannen van deze bedrijven en daarmee de impact op de infrastructuur.

Dat leidt tot de volgende aanbevelingen:

- Kies bij de verduurzaming van de decentrale industrie (Cluster 6) voor een top-downaanpak, waarin de (op basis van geografie gemaakte) sub-clusterplannen aansluiten op regionaal beschikbare (nieuwe) infrastructuurkeuzen.
- Data moeten tijdig gedeeld worden met netbeheerders op bedrijfsniveau om de behoeftes van Cluster 6 te kunnen verwerken in de investeringsplannen.

Door bovenstaande punten uit te werken, bevat het definitieve beleidsprogramma een voldoende eerste stap voor het nader uitwerken van verplichtende afspraken voor een tijdige en stijgende vraag naar elektriciteit en voldoende investeringen in flexibiliteitsmiddelen, zoals boilers, opslag en vraagsturing.

3. Een sterke sturing op alle onderdelen van de nieuwe ketens ter bevordering van de opschaling van waterstof, groen gas, warmte en CCS.

Dit is cruciaal; we hebben alle duurzame energiedragers nodig. Zowel om de aangescherpte klimaatdoelstellingen te realiseren, als voor het verminderen van onze afhankelijkheid van Russisch gas én voor een strategische invulling en versnelling van het Nederlandse waterstofbeleid. In het systeemontwerp moet het publieke belang in deze markt geborgd worden. De waterstofmarkt wordt een substantieel onderdeel van onze energievoorziening. Naast het gebruik van waterstof voor de verduurzaming van verschillende industriële sectoren, heeft waterstof in de toekomst een systeemfunctie voor de betrouwbaarheid van het gehele energiesysteem. Een nieuwe markt ontstaat niet vanzelf en heeft actieve sturing en regie nodig van de Rijksoverheid. Daarnaast is snelle opschaling van de groengasproductie noodzakelijk om de klimaatdoelen te halen en te voorzien in voldoende duurzame moleculen in het energiesysteem. Hiervoor moet randvoorwaardelijk beleid worden ingericht, zoals de reeds aangekondigde bijmengverplichting en een stimulering van (innovatieve) productietechnieken.

De netbeheerders zijn tevreden dat in het ontwerpbeleidsprogramma energie-efficiëntie en -besparing opgenomen zijn. Een planmatige aanpak en uitwerking behoeft de aandacht vanwege de impact op de infrastructuur. Daarnaast merken wij op dat er enkele maatregelen inzake de opschaling van waterstof en groen gas zijn opgenomen. Het is echter nog onvoldoende duidelijk hoe invulling aan deze maatregelen wordt gegeven. Zo wordt niet omschreven wat de consequenties van de ophoging van de nationale doelen voor een eventuele afnameverplichting zouden zijn. Ook wordt niet toegelicht op welke manier geld uit de subsidie vroegfase opschaling terecht kan komen bij innovatie vergassingstechnieken, die een belangrijke bijdrage zullen leveren aan de opschaling richting 2bcm. In het ontwerpbeleidsprogramma ontbreekt verder een uitwerking van de lange termijn toepassing van CCS in het totale energiesysteem.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de volgende punten uit te werken en op te nemen.

- Sturen op 60% betekent dat de maatschappij niet de luxe heeft om bepaalde maatregelen terzijde te schuiven. Opschaling van waterstof, groen gas, warmte en CCS is allemaal nodig;
- Het vertrekpunt is energie-efficiëntie en –besparing en wij zijn verheugd dat dit ontwerpprogramma daar ruime aandacht voor heeft. Tegelijkertijd wordt de energiebesparingsplicht in het Besluit Activiteiten Leefomgeving geactualiseerd waarbij ook de overstap naar een andere energiedrager wordt verplicht indien deze binnen vijf jaar wordt terugverdiend. Dit kan vrij plots een fors beslag leggen op de infrastructuur en verdient een planmatige aanpak.

Voor de ontwikkeling van waterstof beveelt Netbeheer Nederland de volgende uitwerking in het definitieve beleidsprogramma aan:

- Het kabinet kondigt een afnameverplichting voor hernieuwbare waterstof per 2026 aan. Onduidelijk is op welke manier het kabinet ervoor gaat zorgen dat deze verplichting echt in 2026 kan starten. Ook wordt niet toegelicht wat de consequenties van de ophoging van de nationale doelen voor een eventuele verplichting zouden zijn. Een grondige uitwerking van de afnameverplichting in het gedetailleerde beleidsplan voor de waterstofmarkt is wenselijk.
- Daarbij zou het ook inzichtelijk zijn als het kabinet in het beleidsplan voor waterstof duidelijk maakt op welke manier er, naast de afnameverplichting, gestuurd wordt op de totstandkoming van de markt als geheel.
 - Er moet een duidelijke aanpak komen voor grootschalige versnelling van elektrolyse richting 2030, waarbij ook de strategische- en leveringszekerheidspositie van Nederland wordt bepaald. Hiervoor kan het model van de eerdere aanpak bij wind op zee gekozen worden: ontzorg investeerders met kant en klare elektrolyselocaties, in ruil voor eisen in tenders die de publieke belangen borgen.
 - Zet publiek-private samenwerking in bij de ontwikkeling van importketens: sluit vanuit Nederland aan bij H2Global. Dergelijke initiatieven zijn van belang om het kip-ei dilemma tussen productie en afname te doorbreken. Bovendien is H2Global een kans om grensoverschrijdend samen te werken en van Noordwest-Europa een interessante waterstofregio te maken voor exporterende landen.
- Marktordening veronderstelt de aanwezigheid van een markt; die is er voor waterstof nog niet. Zorg dat regulering aansluit bij de fase van marktontwikkeling. Op dit moment zijn alle partijen nodig om de transitie mogelijk te maken.

Voor de ontwikkeling van groen gas beveelt Netbeheer Nederland de volgende uitwerking in het definitieve beleidsprogramma aan:

- Om de doelstellingen voor groen gas te halen is nu snelle opschaling van groengasproductie nodig. Om tot 2bcm te komen, is naast de bijmengplicht additioneel beleid nodig om de groengasvolumes in te zetten voor de verduurzaming van het aardgasgebruik. Het beleidsprogramma laat in het midden of hiervoor middelen beschikbaar zijn uit de subsidie vroeg fase opschaling (VFO). NBNL spoort het kabinet aan om hierover nog dit jaar te besluiten. Daarnaast kunnen de hekjes in de SDE++ vanaf 2023 een oplossing bieden.

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

Voor de ontwikkeling van CCS beveelt Netbeheer Nederland de volgende uitwerking in het definitieve beleidsprogramma aan:

- Het beleidsprogramma biedt geen blik op de lange termijn toekomst van CCS. De klimaatrapporten van het IPCC benadrukken echter dat CCS ook na 2035, wanneer de subsidiëring via de SDE++ stopt, CCS nodig zal zijn. Wij bevelen aan om duidelijkheid te bieden over:
 - de ketenontwikkeling van CCS,
 - de afweging tussen de toepassing van CCS en de verduurzaming van de industrie (en de daarmee samenhangende ontwikkeling van de energievraag),
 - het potentieel van de opslagen voor CO₂-verwijdering.

Door bovenstaande punten uit te werken bevat het definitieve beleidsprogramma een voldoende basis voor sturing op alle onderdelen van de nieuwe ketens en bevordering van de opschaling van waterstof, groen gas en CCS.

Tot slot omarmen de gezamenlijke netbeheerders het voornemen om een nationale subsidieregeling voor financiering van een deel van de onrendabele top van collectieve warmteprojecten te realiseren. De uitrol van collectieve warmtenetten is belangrijk omdat dit een alternatief vormt voor verwarming met elektriciteit.

4.De ontwikkeling van een Europees plan voor de afstemming van de nationale energiemixen en de hoofdinfrastructuur voor energie in Europa, met interconnectoren, waterstof- en gastransport en het net op zee.

Het toekomstige energiesysteem heeft een belangrijke internationale dimensie. Goede verbindingen met andere landen zijn noodzakelijk nu weersafhankelijke energiebronnen een substantieel aandeel van de energie produceren. Zo kunnen buurlanden in regionaal donkere en windstille periodes, maar ook bij bovenmatige productie, energie met elkaar uitwisselen en zo de leveringszekerheid van duurzame energie versterken. Het is niet eenvoudig om de energiemix met de buurlanden af te stemmen, ondanks dat we met elkaar verbonden zijn en dit voor een efficiënt systeem noodzakelijk is. In het ontwerpbeleidsprogramma is nauwelijks aandacht voor dit internationale aspect van het energiesysteem. Uit het ontwerpbeleidsprogramma blijkt voorts nog niet dat bilaterale en Europese afspraken op dit moment voortvarend worden opgepakt.

In het ontwerpbeleidsprogramma is voorts nog onvoldoende aandacht voor dit internationale aspect van het energiesysteem. Om toch de toekomstige leveringszekerheden te waarborgen en voor een betere inpassing van duurzame energie te zorgen is het belangrijk dat de volgende punten worden opgenomen in het beleidsprogramma:

- Ontwikkel een Europees plan voor:
 - het afstemmen van de nationale energiemixen;
 - hoofdinfrastructuur voor energie in Europa met interconnectoren, onshore en offshore waterstof- en gastransport en het elektriciteitsnet op zee;
 - intensiveer de samenwerking met onze buurlanden voor bovenstaande punten.
- Onderzoek in EU-verband de mogelijkheid van een producententarief voor efficiënt netgebruik.
- Voor Nederland is het van belang dat er meer verbindingen tot stand komen met landen wiens energiemix complementair is aan ons systeem.
- Het net op zee kan op termijn goed worden ingezet voor interconnectie: de benuttingsgraad van deze infrastructuur wordt hiermee namelijk verhoogd, er ontstaan

extra verbindingen voor elektriciteitsmarkten en het voorkomt additionele ruimtelijke impact bij de aanlanding.

- Zet publiek-private samenwerking in bij de ontwikkeling van importketens: sluit vanuit Nederland aan bij H2Global.

Door deze punten uit te werken bevat het definitieve beleidsprogramma de eerste voorwaarden voor een Europees plan voor de afstemming van de nationale energiemixen en hoofdinfrastructuur.

5. Nieuwe prikkels, een verplichting op slimme apparatuur en ruimtelijk beleid om vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

Het uitbreiden van het elektriciteitsnetwerk is essentieel om de energietransitie te faciliteren. Netbeheerders zien hun werkpakket echter zo snel toenemen dat het niet haalbaar is om overal op tijd de infrastructuur te verzwaren. Het is daarom van essentieel belang om de infrastructuurbehoefte te verminderen. Bovendien is het onverstandig om de infrastructuur zo sterk uit te breiden dat het altijd de piek van de vraag en aanbod kan faciliteren. Dat is het equivalent voor het aanleggen van een zesbaans snelweg naar Scheveningen voor drie stranddagen per jaar. Om te voorkomen dat de kosten voor consumenten te hoog worden, zijn nieuwe prikkels nodig die netgebruikers stimuleren om slimmer om te gaan met het elektriciteitsnet.

In het ontwerpbeleidsprogramma is onvoldoende aandacht voor het slimmer omgaan met bestaande infrastructuur. Het toekomstbestendig maken van de energie-infrastructuur kan niet alleen maar betekenen dat er meer infrastructuur wordt aangelegd. Enkel meer infrastructuur bouwen zal te veel tijd kosten en wordt voor toekomstige gebruikers te duur. Gericht beleid is nodig om meer mogelijk te maken, ook binnen de bestaande elektriciteitsnetten. Concrete uitwerking hiervan in het definitieve beleidsprogramma is noodzakelijk.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de volgende punten uit te werken en op te nemen.

Nieuwe tariefprikkels

- **Grootverbruikers:**
 - De korting voor grootverbruikers afschaffen (volumecorrectiefactor).
 - Inrichten van een producententarief, en hiervoor inzetten op het aanpassen van Europese regelgeving. Hierdoor kunnen de kosten die gepaard gaan met de uitbreidingen en onderhoud van het elektriciteitsnet evenwichtiger worden verdeeld tussen afnemers zoals consumenten en producenten, wat kan leiden tot een beperkte belasting van het net.
- **Kleinverbruikers**
 - Per direct afschaffen van de salderingsregeling waardoor een prikkel ontstaat bij consumenten om zelf opgewekte energie te verbruiken of op te slaan
 - Aftoppen van zonne-opwekinstallaties bij kleinverbruikers op 50%, vergelijkbaar als bij de SDE++.
 - Introductie van een nieuwe tarievensystematiek
 - Stimulerend kader voor thuis-opslagsystemen
- In Europees verband onderzoeken hoe alle apparaten verplicht geschikt (normering) gemaakt worden voor slimme aansturing door de netbeheerder en hoe deze apparaten aangestuurd kunnen worden. Bijvoorbeeld zodat alle laadpalen geschikt zijn voor slim laden.
 - Regels voor slimme apparaten alleen is niet voldoende. Deze apparaten moeten ook nog ontwikkeld worden. Overweeg een normering hiervoor te introduceren.

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

- Verplicht slim laden voor Elektrisch Vervoer. Deze technologie is al ontwikkeld en bewezen. Laat de limieten van het elektriciteitsnet bepalend zijn voor de grenzen.
- Uitwerking stimuleringsregeling flexibiliteit en opslag.

Locatiekeuzes voor duurzame opwek

- Nieuwe duurzame opwek alleen nog realiseren achter bestaande aansluitingen met opslagsystemen.
 - Een regelgevend kader en/ of subsidies voor grootschalige batterij-inzet bij zon pv. Waardoor batterijen worden ingezet om additionele hernieuwbare opwek te realiseren .
 - Met 5,5 GW aan batterijen bij zonnepanelen kan 7,5 GWp extra pv aangesloten worden zonder netverzwaring.
- De RES'en zijn ingericht om duurzame opwek op een kaart te plannen en een keuze te maken voor gebieden waarbij een afweging is gedaan op draagvlak en (ruimtelijke) belangen van de regio. Deze zoekgebieden moeten het kader vormen voor toekomstige subsidies: het afgeven van subsidies voor duurzame opwek is onwenselijk buiten deze zoekgebieden.

Door deze punten uit te werken bevat het definitieve beleidsprogramma een eerste richting van voorgenomen nieuwe tariefprikkels en duidelijkheid over de verplichting van slimme apparatuur. Dat bij elkaar helpt om vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

6. Een versterking op het gebied van arbeidskrachten, extra kapitaal voor de regionale netbeheerders en versnelling van de ruimtelijke processen.

Randvoorwaarden moeten zo snel als mogelijk worden ingevuld om netbeheerders ook daadwerkelijk in staat te stellen om nieuwe en zwaardere infrastructuur te kunnen aanleggen. Deze randvoorwaarden zijn nog meer onder spanning komen te staan vanwege de verhoogde ambities in het Coalitieakkoord. Hoe langer deze concrete invulling van randvoorwaarden op zich laat wachten, hoe groter de kans dat de klimaat- en woningbouw doelen van deze kabinetsperiode, 2030 en 2050 niet haalbaar zijn. Het ontwerpbeleidsprogramma is nog niet concreet genoeg om aan deze invulling te voldoen waardoor het voor netbeheerders op dit moment onmogelijk is om versnelling in de realisatie van de infrastructuur te bewerkstelligen. Ingrijpende maatregelen van de overheid zijn dit jaar nog nodig op het gebied van arbeidsmarkt, financiering voor de regionale netbeheerders en een plan van aanpak voor de versnelling van de ruimtelijke processen.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de volgende punten uit te werken en op te nemen.

Arbeidsmarkt

- We staan tot 2050 voor een van de grootste verbouwingen die Nederland heeft gekend. Daarvoor is structureel meer technisch en ICT personeel noodzakelijk.
 - De nood is hoog: het verwachte tekort aan technici is 13.000 fte bij netbeheerders en haar aannemers tot 2025 en wel 17.500 fte tot 2030
- Het beleidsprogramma onderkent de problematiek en wil oplossingen hiervoor aandragen in het Actieplan Groene Banen dat we dit najaar kunnen verwachten; dit is heel hard nodig en we zien deze graag zo spoedig mogelijk verschijnen. En willen nogmaals benadrukken dat ook hier concreetheid belangrijk is.

- Om de uitdagingen op de arbeidsmarkt het hoofd te kunnen bieden is een cross sectorale aanpak nodig tussen verschillende departementen, waaronder EZK, SZW, OCW en Financiën.
- Om deze tekorten in te lopen, hebben we een radicaal ander beleid nodig om de (zij)instroom in de techniek te bevorderen.
 - Denk hierbij aan financiële prikkels voor studenten om voor techniek te kiezen (vrijstelling collegegeld), financiële prikkels voor onderwijsinstellingen die techniekopleidingen aanbieden en wellicht ook numerus fixus voor opleidingen die niet direct bijdragen aan het oplossen van grote arbeidsmarkttekorten (techniek, zorg, onderwijs).

Financiering regionale netbeheerders

- In het beleidsprogramma wordt op vele plaatsen gesproken over financiering van klimaatbeleid: van onrendabele top, MKB, industrie en gebouweigenaren. Helaas komt een de financiering van het eigen vermogen regionale netbeheerders hierin niet voor. Dit vinden we zeer teleurstellend. Financiering van de netbeheerders is noodzakelijk om het beleidsprogramma tot uitvoering te kunnen brengen.
- De regionale netbeheerders en TenneT investeren tot 2030 minimaal € 40 miljard in het elektriciteitsnet. Deze substantiële investeringsvraag leidt tot knelpunten ten aanzien van financierbaarheid. Er zijn zowel op korte als op langer(re) termijn significante kapitaalstortingen nodig om de uitbreiding en onderhoud van de energienetwerken te kunnen blijven financieren. De netbeheerders kijken hiervoor naar bijdragen van de huidige aandeelhouders, mogelijke nieuwe publieke aandeelhouders en naar het Rijk.
- Voor de drie grote regionale netbeheerders is de totale behoefte aan eigen vermogen die hier de komende jaren uit voortvloeit ten minste 4-5 miljard euro, waarvan een substantieel deel al tijdens de komende kabinetsperiode nodig is. De timing en grootte van de bedragen verschillen per netbeheerder, waarbij Stedin als eerste in 2022 commitment nodig heeft voor een versterking van het eigen vermogen per 2023.
- Regionale netbeheerders hebben commitment nodig van het Rijk voor een versterking van het eigen vermogen, zodat ze kunnen blijven investeren om de realisatie van energie-infrastructuur te kunnen versnellen. Dit is nodig om het beleidsprogramma uit te voeren. Het is een gemiste kans om dit hier niet op te nemen.
 - Zonder extra eigen vermogen komen credit ratings van de netwerkbedrijven verder onder druk te staan, wordt het steeds moeilijker om extern kapitaal tegen maatschappelijk verantwoorde kosten aan te trekken en kan zelfs de situatie ontstaan dat investeringen worden uitgesteld.

Versnelling Ruimtelijke processen

Als netbeheerders zetten we onze schouders eronder om zo snel mogelijk nieuwe stations, transformatorhuisjes en kabeltracés te realiseren. De daadwerkelijke 'bouwtijd' staat in schril contrast met de tijd die nodig is voordat de bouw kan beginnen. Tot wel 70 procent van de totale tijd die nodig is voor het realiseren van een nieuw tracé gaat op aan ruimtelijke procedures.

- Een groot deel van deze doorlooptijd zit in het volledige ruimtelijke proces. Alle partijen zijn het er over eens dat er op het gebied van deze doorlooptijd versnelling kan en moet plaatsvinden; maar de realiteit in afstemming hierover is weerbarstig;
- We zien weinig concrete voorstellen terug in het beleidsprogramma, terwijl daar genoeg mogelijkheden zijn. (zie hieronder een aantal suggesties)
- Daarbij waar Ruimtelijke Ordening voorkomt in het beleidsprogramma gaat het over infrastructuur van nationaal belang en daar mee dus over de landelijke energie-

- infrastructuren. Terwijl er juist ook op het vlak van regionale infrastructuur versnelling nodig is. Het Rijk heeft ook hier een taak in.
- Wij merken dan ook op dat ook regionale energie infrastructuur van vitaal belang is voor het behalen van de landelijke doelen.
 - Geef ruimtelijke versnelling echt prioriteit met concrete maatregelen, dus neem concretere maatregelen en onderzoeksvragen op in het beleidsprogramma, zoals:
 - Voor nu: wijs per (prioritair) project het bevoegd gezag aan zodat procedures kunnen worden opgestart.
 - Geef opdracht aan Rijksvastgoeddienst om waar mogelijk grond beschikbaar te stellen voor infrastructuur
 - Energie-infrastructuur wordt proactief opgenomen in het provinciaal en gemeentelijk omgevingsbeleid, inclusief de inzet van ruimtelijk instrumentarium om realisatie te versnellen d.m.v. inpassingsplan/projectbesluit, coördinatieregeling en de Crisis & Herstel wet.
 - Aanwijzen van Rijk of provincie als bevoegd gezag voor buitenstedelijke inpassing van tracés door beschermd landschap en natuur en/of meervoudig grondgebruik met meerdere (particuliere) eigenaren.
 - Opzetten van een flexpool van stedenbouwkundigen/procesmanagers (regeerakkoord), zodat voldoende capaciteit voor Gemeentes gewaarborgd kan zijn voor ruimtelijke inpassing energie infrastructuur.
 - Standaardisering voor ontwerp van stations, milieuwetgeving én omgevingswaarden (met kaders voor afwijking en meerkosten).
 - (Pro)actief grondbeleid door overheden, inclusief mogelijkheid tot onteigening, naar gelang urgentie van uitbereidingsinvesteringen energie-infrastructuur.
 - Klanten die nog geen bestemmingsplan of omgevingsvergunning hebben, kunnen in “gele-gebieden” geen aanvraag doen voor een aansluiting op energie-infrastructuur.
 - Aanwijzen prioriteitsgebieden voor versnelling.
 - De aanpak wordt afgestemd op lopende processen en programma’s (zoals het Programma Energie Infrastructuur en PIDI).

Door deze punten uit te werken bevat het definitieve beleidsprogramma een voldoende basis voor het benodigde perspectief op het gebied van arbeidsmarkt, financiering en versnelling van ruimtelijke processen.

7. Een Nationaal Plan Energiesysteem om de energietransitie uitvoerbaar te maken.

Een planmatige en sector overstijgende aanpak is noodzakelijk om de energietransitie uitvoerbaar te maken. Het Nationaal Plan Energiesysteem moet de noodzakelijke ingrepen van de Quickscan bevatten en zo snel als mogelijk afgerond. De netbeheerders merken op dat de minister een Nationaal Plan Energiesysteem heeft aangekondigd, en dat de eerste contouren daarvan zijn geschetst in een Kamerbrief. Daar zijn de netbeheerders blij mee. Om te komen tot een toekomstbestendige energie-infrastructuur is het nodig om daaraan richting te geven vanuit de gewenste langjarige ontwikkeling van het energiesysteem. Waar met een brede benadering van dit systeem (alle energiedragers) publieke belangen kunnen worden afgewogen en keuzes gemaakt kunnen worden. De contouren zoals geschetst geven onvoldoende richting en maken geen keuzes waarmee in de investeringsplannen van de netbeheerders rekening mee kan worden gehouden. Onze aanbeveling is om het Nationaal Plan Energiesysteem zo snel mogelijk te publiceren.

Kenmerk
BR-2022-1906

Datum
14 juli 2022

Helaas geven deze contouren nauwelijks richting en geen keuzes om in investeringsplannen rekening mee te houden. In de Quicksan is aangegeven dat om het NPE zo snel mogelijk afgerond moet zijn omdat de keuzes en bijbehorend beleid noodzakelijk is om de ambities uitvoerbaar te maken. Onderdeel van een zo snel mogelijke realisatie is een passende governance, ook in relatie tot alle bestaande programma's en gremia. Wij onderschrijven een zorgvuldig proces maar willen ook vragen om de nodige simplificatie zodat er daadwerkelijk binnen afzienbare termijn knopen worden doorgemaakt en meters worden gemaakt.

In het definitieve beleidsprogramma beveelt Netbeheer Nederland aan om de bovenstaande punten uit te werken en op te nemen. Een Nationaal Plan Energiesysteem moet sector overstijgend zijn en gericht zijn op het energiesysteem als geheel. Door rekenschap te geven aan bovenstaande zes aanbevelingen is een stevige basis gelegd voor een stevig Nationaal Plan Energiesysteem.

Zorg ervoor dat het subsidiebeleid van de Rijksoverheid in lijn is met het beoogde energiesysteem en aansluit bij de daarbij behorende programmering.

- Dit betekent bijvoorbeeld dat er per 2023 enkel SDE++ subsidie beschikbaar wordt in gebieden die aangewezen zijn als RES-zoekgebied.
- Dit betekent bijvoorbeeld dat er voorwaarden gesteld kunnen en moeten worden aan subsidieverlening. Bijvoorbeeld enkel nog subsidie voor aansluitingen die bijdragen aan een gebalanceerd en flexibele energiesysteem. Stel een niet flexibele aansluiting verplicht bij het aanvragen van een subsidiebeschikking.

Ook de ontwikkeling van lokale energieplannen is van groot belang.

- Zorg ervoor dat lokale overheden voldoende middelen tot hun beschikking hebben om de benodigde uitvoeringscapaciteit in te vullen.
- Ook het lokale subsidie beleid moet in lijn zijn met de (lokale) energieplannen.
 - Dit betekent bijvoorbeeld dat er geen subsidie voor een warmtepomp wordt verleend in een wijk die voor 2030 overgaat op collectieve duurzame warmte.

Tot slot pleit Netbeheer Nederland voor een realistisch Nationaal Plan Energiesysteem. Neem daarom een afwegingskader op om infrastructuur projecten te kunnen prioriteren. Ambities ten aanzien van verduurzaming, economische groei en versnelling van de woningbouw zijn groot en kunnen niet allemaal tegelijk gerealiseerd worden. Daarom is een afwegingskader nodig om te bepalen wat eerst en wat later wordt gerealiseerd met oog op netcapaciteit, systeembelang, kosten, realisatietijd en ruimtelijke impact.